



ارزشیابی مجازی

سمانه محمدی، آموزگار دوره ابتدایی، ابهر © جواد محمدلو، آموزگار دوره ابتدایی، خرمدره

بعد از شیوع «ویروس کرونا» فعالیت‌های حضوری معلمان و دانش‌آموزان به صورت مجازی و در بستر شبکه آموزش دانش‌آموزی (شاد) در حال اجرا هستند. در چنین فضایی، خانه هر دانش‌آموز کلاس می‌شود و خانه و موبایل مهم‌ترین ابزار آموزش او محسوب می‌شوند. مهم‌ترین دغدغه معلمان در فضای مجازی، چگونگی آموزش و مهم‌تر از آن چگونگی ارزشیابی دانش‌آموزان در فضای مجازی است، زیرا ارزشیابی از آموخته‌های یادگیرندگان، به‌عنوان عنصر نافذ و تأثیرگذار برنامه درسی مجازی، بر سایر عناصر نظیر اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری، شیوه‌های تدریس، نحوه تعامل معلم با یادگیرندگان، فرایند کار مدرسه‌ها و مدیریت آن‌ها تأثیر می‌گذارد.

روش‌ها، مزایا و معایب

محیط‌های یادگیری مجازی امکانات و قابلیت‌های متنوعی دارند که از یک سو می‌توان با استفاده از آن‌ها، شیوه‌ها و راهبردهای مؤثری را برای ارزشیابی واقعی از آموخته‌های دانش‌آموزان به کار گرفت و از سوی دیگر قابل استفاده بودن این امکانات و ابزارها برای معلم و دانش‌آموزان و نیز اعتبار نتایج ارزشیابی حائز اهمیت است. منظور امکاناتی هستند که با توجه به شرایط امروز به لحاظ سرعت، پهنای باند، امکانات سخت‌افزاری دانش‌آموزان و معلم با آن‌ها هم‌خوانی دارند.

براساس مزایا، امکانات و ابزارهایی که معلم و دانش‌آموزان در اختیار دارند، می‌توان از روش‌های متفاوتی همچون ارسال فایل‌های صوتی یا تصویری، پرسش‌های فردی و گروهی از دانش‌آموزان در فضای زنده (لایو)، ارسال سؤالات به صورت تصویر، ارزشیابی از طریق بات‌های آزمون‌ساز، طرح سؤالات چهارگزینه‌ای در قسمت نظرسنجی برنامه شاد، همکاری والدین، انجام فعالیت یا پروژه توسط دانش‌آموزان و ارائه آن به وسیله فایل پاورپوینت یا ورد بهره برد.

برای ارزشیابی یک متن می‌توان از روش‌های طرح سؤال به صورت دانشی، فهمیدن و... تکمیل متن، خلاصه کردن متن، تبدیل متن به نقشه مفهومی، تبدیل متن به پوستر و اینفوگراف، قرار دادن فایل صوتی یا فایل ویدیویی روی متن، پیشنهاد تصویر برای متن یا ساخت تصویر، اضافه کردن ضرب‌المثل، لطیفه، داستان مرتبط با متن، تبدیل متن به مناظره، به چالش کشیدن متن، نقد متن و برای ارزشیابی از فعالیت‌های دانش‌آموزان می‌توان از روش‌های انجام فعالیت و گزارش آن، نوشتن دستورالعمل آن، اعلام نتیجه، قضاوت درباره فعالیت، و مرتبط کردن فعالیت با موضوعات گوناگون بهره گرفت.

بزرگ‌ترین دغدغه نظام‌های آموزشی در مورد ارزشیابی در فضای مجازی، موضوع اخلاق در ارزشیابی و در نتیجه قضاوت عادلانه در مورد میزان کسب شایستگی‌های دانش‌آموزان خواهد بود. در آزمون‌ها و ارزشیابی‌های فضای مجازی، برخلاف فضای واقعی، به دلیل ماهیت آن، یعنی کمتر بودن مراقبت‌ها و کنترل‌های معلمان و اولیای مدرسه، احتمال بروز رفتارهای غیراخلاقی بسیار بیشتر است. نمونه‌هایی از این رفتارها در فرایند اجرای آزمون‌ها در فضای مجازی می‌توانند کمک گرفتن از افراد ثالث، به اشتراک گذاری پاسخ‌ها بین دانش‌آموزان یک کلاس به روش‌های گوناگون، و استفاده از مواد و منابع آموزشی به هنگام آزمون باشند.

برای از بین بردن امکان تقلب، معلمان در ارزشیابی باید از حیطه دانشی (انتقال دانش) و بازخورد گرفتن از دانش‌آموزان خارج و وارد حیطه‌های ارزشمندتری شوند؛ مانند طرح پرسش و جست‌وجوگری در پاسخ پرسش‌ها. برای اطمینان از صداقت در پاسخگویی دانش‌آموزان بهتر است از آن‌ها خواهیم به طرح سؤال بپردازند. به این ترتیب، امکان تقلب بسیار کاهش می‌یابد، زیرا دانش‌آموزان وادار به فکر کردن می‌شوند. می‌توان از رفتار اخلاقی و مراقبتی والدین و اعضای خانواده در درستی برگزاری آزمون‌های مجازی بهره برد. بهتر است معلمان معیارهای سنجش را با مشارکت دانش‌آموزان تعیین کنند تا هم باری از دوش معلمان برداشته شود، هم دانش‌آموز در بعد درک معیارهای قضاوت توانمند شود. علاوه بر این‌ها، به هنگام ارزشیابی، استفاده از بازخوردهای توصیفی مناسب به صورت صوت، متن و استیکرهای موجود که از امکانات فضای مجازی (و برنامه شاد) است، می‌تواند دانش‌آموزان را چند قدم در یادگیری به جلو سوق دهد.



ارزشیابی از آموخته‌های یادگیرندگان یکی از مسائل مهم برنامه‌های درسی مجازی است. محیط‌های یادگیری مجازی امکانات و قابلیت‌های متنوعی دارند که از یکسو می‌توان با استفاده از آن‌ها راهبردهای مؤثری را برای ارزشیابی واقعی از آموخته‌های دانش‌آموزان به کار گرفت و از طرف دیگر، اطمینان از صحت و اعتبار شیوه‌های ارزشیابی مجازی با توجه به توسعه مداوم ابزارهای الکترونیکی، با چالش‌ها و دشواری‌های متعدد روبه‌روست.

محیط‌های یادگیری مجازی ظرفیت‌های متنوعی برای بسط مهارت‌های مشارکتی، تفکر انتقادی، خلاقیت و مهارت‌های مدیریتی و برنامه‌ریزی دارند. لذا شیوه‌های ارزشیابی متناسب با این محیط باید علاوه بر یادگیری موضوعی، این مهارت‌ها را نیز ارزشیابی کند. فناوری‌های جدید به همان اندازه که به بهبود یادگیری کمک می‌کنند، قادرند فرایند ارزشیابی را به سمت واقعی و اصیل شدن سوق دهند. محیط‌های یادگیری مجازی تلاش می‌کنند ارزشیابی را در کنار فرایند آموزش و یادگیری ببینند و آن‌ها را مکمل یکدیگر تلقی کنند.

پیشنهادها

- تأکید بر ارزشیابی مستمر و تکوینی به جای ارزشیابی‌های پایانی؛
- سهیم شدن یادگیرندگان در طراحی تکالیف ارزشیابی؛
- طراحی تکالیف متنوع با استفاده از امکانات محیط‌های مجازی. ■

منابع

۱. سراجی، فرهاد (۱۳۹۳). ارزشیابی در فضای مجازی. مجله برنامه درسی و فناوری اطلاعات و ارتباطات. شماره ۱۷.
2. Marriott, P. (2009). Students' evaluation of the use of online summative assessment on an undergraduate financial accounting module. British Journal of Educational Technology, 40 (2).